

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta mechatroniky, informatiky
a mezioborových studií ■

Editor konfiguračních souborů Flow123d

Diplomová práce

Studijní program: N2612 – Elektrotechnika a informatika

Studijní obor: 1802T007 – Informační technologie

Autor práce: **Bc. Tomáš Křížek**

Vedoucí práce: doc. Ing. Jiřina Královcová, Ph.D.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Mechatronics, Informatics
and Interdisciplinary Studies ■

Editor for Flow123d configuration files

Master thesis

Study programme: N2612 – Electrotechnology and informatics

Study branch: 1802T007 – Information technology

Author: **Bc. Tomáš Křížek**

Supervisor: doc. Ing. Jiřina Královcová, Ph.D.

Tento list nahrad'te
originálem zadání.

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Abstrakt

Český abstrakt

Abstract

English abstract

Poděkování

Obsah

Seznam zkratek	8
1 Rešerše	11
1.1 Software Flow123d	11
1.2 Jazyky pro popis dat	13

Seznam zkratek

Úvod

Existuje celá řada softwarů, která pro zajištění požadované funkce potřebuje správné nastavení, podle kterého pak daný program přizpůsobí svoji činnost. Může se jednat o počáteční konfiguraci, jako je tomu například u serverových aplikací nebo e-mailových klientů. Tato konfigurace se zpravidla dále nemění, pokud nedojde k nějakým podstatným změnám.

Oproti tomu existují programy, od kterých se očekává, že budou spouštěny s širokou škálou různých nastavení. U těchto aplikací se typicky konfigurace předává při spuštění jako jeden ze vstupních parametrů. Činnost těchto programů se pak zásadně liší dle zvolené konfigurace.

Takovou aplikací je například simulátor Flow123d, který se používá pro modelování procesů v horninovém prostředí. Vstupem do této aplikace je výpočetní síť společně se zadáním úlohy. Tato úloha je definovaná pomocí konfiguračního souboru, který vytváří uživatel. Po zadání vstupních dat provede simulátor výpočty na dané síti a výsledky uloží do datového souboru, který je výstupem z aplikace.

Software Flow123d podporuje různé typy úloh. Konfigurace jednotlivých úloh vyžaduje odlišné nastavení a může tedy dojít k tomu, že uživatelem zadaná konfigurace je nevalidní – například kvůli tomu, že definice dané úlohy neobsahuje některé povinné parametry a je tedy neúplná. V souboru může vzniknout i syntaktická chyba, která způsobí, že zadaná data nelze správně interpretovat.

Popis formátu konfiguračních souborů pro Flow123d je poměrně rozsáhlý – samotná referenční příručka, která ho popisuje, obsahuje několik desítek stran. To klade na uživatele velké nároky. Pokud chce například ověřit, že byly zadány všechny povinné parametry, buď musí mít se softwarem rozsáhlé zkušenosti, nebo musí trávit velké množství času prohledáváním dokumentace.

Celá situace je dále komplikována tím, že formát konfiguračních souborů se mění s tím, jak se vyvíjí nové a upřesňují stávající funkcionality softwaru Flow123d. Může dojít k tomu, že některé změny ve formátu konfiguračních souborů nemusí být zpětně kompatibilní. Uživatel tedy potřebuje znovu prostudovat rozsáhlou referenční doku-

mentaci, aby zjistil, jakým způsobem zadat dříve realizovanou úlohu pro novou verzi Flow123d.

Pokud se stane, že uživatel spustí Flow123d s nevalidní konfigurací, potom během inicializace dojde k chybě, o které se uživatel dozví pomocí textového rozhraní, ve kterém se Flow123d spouští. Jelikož se může jednat o výpočetně náročné úlohy, které se často pouští na vzdáleném výpočetním clusteru, je tento proces poměrně časově náročný a uživatelsky nepříjemný.

Při vzdáleném spouštění Flow123d se úloha zařadí do fronty na výpočetním clusteru, kde dále čeká na přidělení zdrojů. Ty se přidělují na základě aktuálního vytížení. Bud' jsou k dispozici okamžitě, nebo je nutné čekat na dokončení některých předchozích úloh. Může tedy nastat situace, kdy uživatel zařadí úlohu do fronty a poté čeká na výsledky několik hodin nebo dokonce dní, a teprve potom zjistí, že v konfiguračním souboru, který vytvořil, byla chyba. Kvůli nemohlo dojít k inicializaci úlohy a tím pádem ani neproběhla simulace.

Tyto důvody byly hlavní motivací ke vzniku speciálního editoru pro konfigurační soubory Flow123d, který práci s nimi značně zjednoduší a usnadní. Editor zrychlí proces odstranění chyb tím, že je odhalí už v průběhu vytváření nebo upravování konfiguračních souborů. To uživateli umožní chyby odstranit ještě před tím, než předloží konfigurační soubor softwaru Flow123d. Tím dojde ke značné časové úspoře obzvláště v případech, kdy se výpočetní úloha spouští vzdáleně.

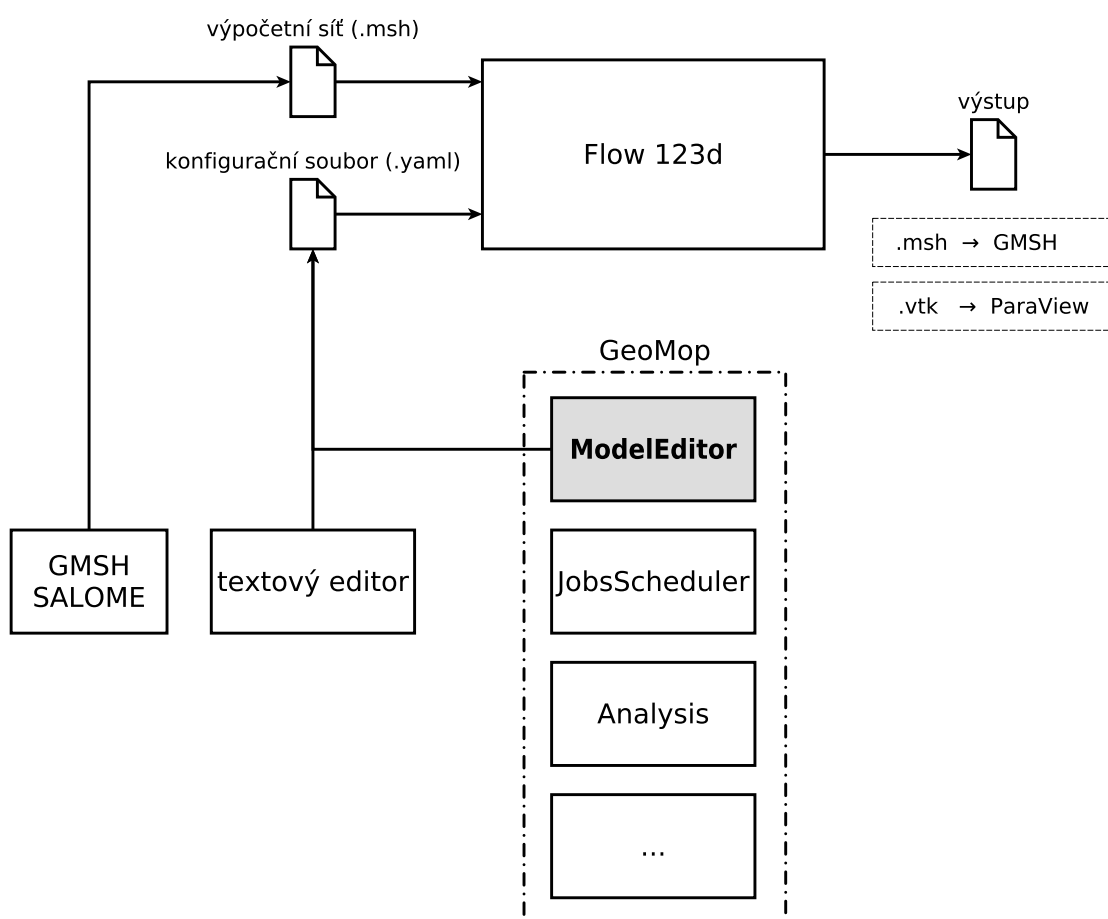
Součástí editoru má být grafické uživatelské rozhraní. Jedním z jeho hlavních přínosů bude zjednodušení přístupu k dokumentaci. Uživatel bude mít k dispozici tu část dokumentace, která bezprostředně souvisí s právě upravovanou částí konfiguračního souboru. Tato forma nápovědy by měla uživateli poskytnout alternativu k prohledávání rozsáhlé referenční dokumentace.

Dále bude editor umožňovat zobrazit datovou strukturu, která tvoří konfigurační soubor. Kromě toho bude editor poskytovat základní funkce pro práci s textovými soubory, jako je podpora operací se schránkou, možnost vrátit či opakovat změny, vyhledávání či nahrazení textu a další. Editor má podporovat platformy Windows a Linux.

1 Rešerše

1.1 Software Flow123d

Flow123d je software, který slouží pro simulaci toků podzemních vod a transportu tepla. Jedná se o aplikaci, která je orientována na práci s daty. Vzhledem k tomu neobsahuje ani žádné grafické uživatelské rozhraní a uživatel s aplikací pracuje pouze pomocí předávání souborů a parametrů pomocí příkazové řádky.

Obrázek 1: Simulátor Flow123d a pomocný software

Vzhledem k povaze úloh, které Flow123d řeší, je absence grafického uživatelského rozhraní pochopitelná. Simulace, které software provádí, jsou výpočetně náročné. Z pohledu uživatele je podstatný především výsledek této simulace, spíše než její průběh. Náročné úlohy jsou typicky spouštěny na vzdáleném výpočetním clusteru, kde by grafické rozhraní použití aplikace pouze komplikovalo.

Typický uživatel Flow123d si pomocí konfiguračních a dalších datových souborů vytvoří úlohu, kterou poté aplikaci předloží a ta provede simulaci nad zadanými daty. Po dokončení simulace má uživatel k dispozici výstupní datové soubory s výsledky simulace.

Uživatel ovšem potřebuje s datovými a konfiguračními soubory nějak pracovat. Pokud se nejedná o nějakou triviální úlohu, bylo by prakticky nemožné pracovat s výpočetní sítí bez pomoci nějakých dalších nástrojů, které jsou pro to určené. Obdobně jsou potřeba i nějaké specializované nástroje pro reprezentaci výstupních dat.

Pro práci s datovými soubory je k dispozici několik softwarů, které lze použít. Pro práci v s výpočetní sítí lze například použít software GMSH. Tvorbou aplikace pro vizualizaci výsledků jednoho typu úlohy jsem se zabýval ve své bakalářské práci. Vytvořená aplikace umožňovala generovat mapy koncentrací pro různé řezy výpočetní sítí a vytvářet grafy koncentrací pro jednotlivé elementy.

Doposud však neexistoval žádný nástroj, který by pracoval s konfiguračními soubory, pomocí kterých se úloha definuje. Definice této úlohy spočívá v inicializaci tříd ve Flow123d, které pak zajišťují samotnou simulaci. Úkolem konfiguračního souboru je tedy doručit těmto třídám korektní data, z kterých se mohou inicializovat.

Tento proces je ovšem poměrně komplikovaný. Je potřeba si uvědomit, že vytváření úloh, tedy i tvorbu konfiguračních souborů, provádí lidé. Na druhé straně je pak samotný software Flow123d, pro který jsou podstatná pouze konkrétní data a hodnoty, ze kterých pak inicializuje potřebné třídy v C++. Je tedy potřeba, aby člověk komunikoval se softwarem pomocí nějakého rozhraní či specifikace.

Jelikož se pro předávání dat používají soubory, existují v principu dvě možnosti, jak předat tyto data. Formát souboru může být buď binární, nebo textový. Vzhledem k tomu, že soubory mají vytvářet lidé, tak by bylo krajně nepraktické, kdyby se použil binární formát souboru.

Textová reprezentace konfiguračních souborů s sebou kromě čitelnosti přináší i další výhody. Oproti binárnímu formátu není závislá na architektuře, jelikož všechna data jsou kódována ve formě textu. Navíc díky tomu, že textový soubor umožňuje kromě přenosu samotných dat i tyto data nějakým způsobem popsat, tak změny

v interní struktuře Flow123d se nemusí nutně projevit ve formátu konfiguračních souborů.

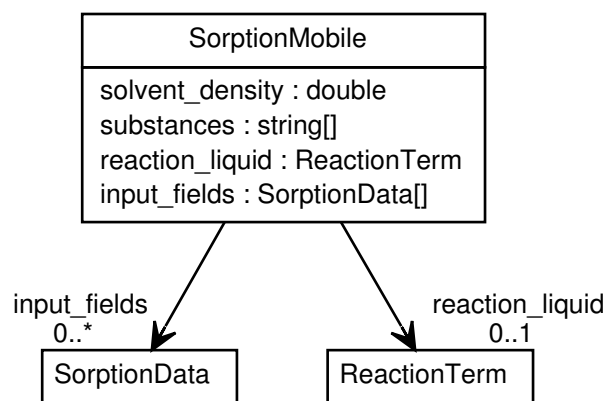
1.2 Jazyky pro popis dat

Použití textového formátu konfiguračních souborů s sebou však přináší otázku, jakým způsobem tato data v textu reprezentovat. Je důležité, aby pomocí vybraného formátu bylo možné inicializovat libovolnou strukturu tříd v C++. Takové třídy obsahují atributy, které mají název (dále označován jako klíč), typ a hodnotu. Ve většině případů platí, že klíč jednoznačně implikuje typ. Potom je tedy dostačující ukládat dvojici klíč a hodnota.

Existují i situace, kdy z názvu atributu nelze jednoznačně určit jeho typ. To je způsobené použitím polymorfismu. Z klíče lze tedy odvodit pouze jakého typu musí být předek. Pokud má tento předek více potomků, pak je nutné vybraný typ explicitně uvést. Tyto situace prozatím zanedbám, jelikož se jim věnuje samostatná kapitola.

Je tedy potřeba ukládat dvojice klíč a hodnota. Hodnotou může být buď jednoduchého nebo složeného datového typu. Reprezentace jednoduchých datových typů je většinou triviální. Jediným problémem, či omezením, je přesnost reprezentace desetinných čísel.

Složeným datovým typem může být v jazyce C++ buď homogenní pole, nebo jiný objekt. Tím pádem vzniká hierarchická datová struktura, která může mít teoreticky nekonečný počet vnořených úrovní. V praxi je samozřejmě počet úrovní vždy konečný, ale důležité je, aby použitý formát umožňoval reprezentovat libovolný počet vnoření.

Obrázek 2: Příklad složeného datového typu s různými typy atributů

Závěr

V rámci této diplomové práce byl vytvořen editor konfiguračních souborů pro Flow123d. Jedná se o samostatně funkční aplikaci, která je ovšem navržena s ohledem na její použití jako součást softwarového balíku GeoMop, který obsahuje další nástroje, které usnadňují práci uživatelům Flow123d.

Editor uživatelům zjednodušuje vytváření a upravování konfiguračních souborů. Umožňuje ověřit správnost zadané konfigurace pro zvolenou verzi Flow123d a případně uživatele upozornit na detekované chyby. Tato funkce uživateli přináší časovou úsporu a uživatelsky příjemnější rozhraní při odhalování chyb.

Editor dále uživatelům poskytuje kontextovou dokumentaci a našeptávač. Obě tyto funkce přizpůsobují svůj obsah na základě pozice kurzoru v textu, tedy oblasti, kterou uživatel zrovna upravuje. Pro uživatele to představuje značné zjednodušení, jelikož může využít tyto funkce místo prohledávání rozsáhlé dokumentace.

V neposlední řadě editor obsahuje komponentu pro grafické znázornění datové struktury, která poskytuje alternativní pohled na zadaná data, a umožňuje rychlejší orientaci v rozsáhlých konfiguračních souborech. Kromě těchto stěžejních funkcí editor poskytuje i běžné nástroje pro manipulaci s textem, jako jsou například operace se schránkou, možnost vrácení provedených změn, vyhledávání a nahrazení nebo změna úrovně odsazení.

Aplikace je multiplatformní a podporuje systémy Windows (XP nebo novější) a Linux. S ohledem na požadavek multiplatformní aplikace byl pro vývoj použit jazyk Python 3 a grafická knihovna PyQt 5. K aplikaci byly vytvořeny instalační balíčky pro Windows a Debian.

V rámci budoucího vývoje jsou plánovány další dodatečné funkce. Jedná se např. o zlepšení zvýraznění syntaxe, které se by se mohlo přizpůsobit přímo formátu Flow123d. Další možné vylepšení spočívá v rozšíření funkcionality komponenty pro vizualizaci datové struktury. Ta by mohla v budoucnu podporovat kromě zobrazení i editaci dat nebo vylepšené zobrazení speciálních datových typů.